

Asia: VN/16552/2022

Arviomuistio lautamiesten valintatavasta

Lausunnonantajan lausunto

1. Pitäisikö lautamiesten valintatapaa muuttaa nykyisestä? Miksi?

Käräjäoikeuden käsityksen mukaan lautamiesten valintatapaa on syytä muuttaa.

2. Jos lautamiesten valintatapaa muutetaan, kenen pitäisi nimetä lautamiesehdokkaat? Miksi?

Ehdokkaiden nimeämisen tulisi kuulua taholle, joka ei tee päätöksiä poliittisin perustein.

3. Pitäisikö lautamiesten mahdollinen rikostausta selvittää ennen kuin heidät voitaisiin nimittää tehtäväänsä? Jos, niin kenen pitäisi tällainen selvitys tehdä?

Ehdottomasti ennen lautamieheksi nimittämistä suppealla turvallisuusselvityksellä. Rikostaustan selvittäminen voisi kuulua nimitysesityksen tekevälle taholle.

4. Jos lautamiesehdokkaita olisi enemmän kuin lautamiespaikkoja, kenen pitäisi valita lautamiehet asetettujen ehdokkaiden joukosta? Miten valinnan pitäisi tapahtua?

Erillistä elintä ei ole tarkoituksenmukaista perustaa lautamiesvalintojen suorittamista varten. Tehtävä voisi luontevasti kuulua Tuomioistuinviraston tehtäväksi. Käytettävissä olevista keinoista valinnan suorittaminen arvonnalla lienee paras vaihtoehto siinä tapauksessa, että ehdokkaita olisi enemmän kuin valittavia lautamiehiä.

Ehdotus siitä, että kaikki lautamiehet eivät vaihtuisi samanaikaisesti on myös kannatettava.

5. Jos lautamiesten valintatapaa muutetaan, kenen pitäisi nimittää lautamiehet? Miksi?

Perusteltuna vaihtoehtona käräjäoikeus pitää joko hovioikeuspiirin hovioikeutta tai käräjäoikeuksia itseään.

6. Muita kommentteja arviomuistiosta?

Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan koko lautamiesjärjestelmän tarkoituksenmukaisuus ja lautamiesten valintatapa sen osana tulisi ensisijaisesti ottaa kokonaistarkasteluun. Järjestelmän tarve nyky-yhteiskunnassa voidaan perustellusti kyseenlaistaa. Paikallistuntemus (poislukien maa-oikeusasiat) ja kansan oikeustajun tuominen oikeuteen eivät ole riittäviä perusteita järjestelmän säilyttämiselle. Käräjäoikeus viittaa tältä osin myös oikeudenkäytön kehitystyöryhmän arviomuistioon. Työryhmä on pitänyt perusteltuna, että myös lautamiesjärjestelmä ja erityisesti lautamiesten nimitysmenettelyn muutostarpeen selvitetään. Edelleen työryhmä on todennut, että erityisesti lautamiesten riippumattomuuden vahvistamisen näkökulmasta nimitysmenettelyä tulisi vielä arvioida uudelleen ja lautamiesjärjestelmän tarkoituksenmukaisuus tulisi tarkastella kokonaisuutena.

Huomionarvoista on se, että maa-oikeudet, jotka ovat osa joitakin käräjäoikeuksia, toimivat kollegiona, jossa kokoonpanon muodostaa maa-oikeustuomari, maa-oikeusinsinööri ja kaksi lautamiestä. Maa-oikeusasioiden luonteesta johtuen lautamiesten tuoma paikallistuntemus on merkittävä lisäarvo maa-oikeuden työskentelyssä. Lautamiesjärjestelmän mahdollisessa kokonaisarvioinnissa maa-oikeuksien erityispiireet tulisi ottaa huomioon ja tarkastella maa-oikeuksien kokoonpanoa erillään rikosasioista.

Virtanen Marja
Etelä-Savon käräjäoikeus